

LICHTENSTEIN ANDRÁS*

Az ügyészi vádmonopólium korrektívumai Európa egyes államaiban**

I. Bevezető gondolatok

Az ügyészi vádmonopólium legkorábbi előzménye az a büntetőjog-történeti jelentőségű felismerés, amely szerint a társadalmi együttélés alapvető szabályainak megsértése nem csupán közvetlenül a sérelmet szenvedett személy, hanem a közösség egészének érdekeit sérti, következésképpen a békés együttélés érdekében az államnak kötelessége az elkövetők elleni fellépés. Az idők során ez vezetett az állami büntetőhatalom és később büntetőmonopólium, azaz a *ius puniendi* kialakulásához is.¹ Ennek lett további folyománya a közvád európai térhódítása, az első vádemelésre és vádképviselőre létrehozott és feljogosított állami hatóságok, az ügyészségek felállítása.² Ezzel párhuzamosan azonban a sértett eljárásjogi helyzete és jogai – ideértve kiváltképp az eljárás folytatásához és az elkövető büntetőjogi felelősségre vonásához fűződő magánérdekét – a modern büntető eljárásjogokban is hosszú ideig háttérbe szorultak.³

A kontinentális európai államok – így például Németország, Olaszország vagy Magyarország – jelentős részének büntető eljárásjogát a mai napig a legalitás és az officialitás elvei határozzák meg. Ezzel szemben néhány államban – mint például Franciaországban – az ügyész diszkrecionális jogköre jóval szélesebb, amely lehetővé teszi az eljárás opportunitási alapon történő megszüntetését. Bár a jogalkotó minden esetben törekszik egyértelművé tenni a büntetőeljárás vezérelveinek értelmezését és érvényesülését, azaz azt, hogy mely esetekben kötelező azokat alkalmazni és mely esetben lehet tő-

* tanársegéd, SZTE ÁJTK Bűnügyi Tudományok Intézete

** A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosítószámú, *Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban* című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

¹ FANTOLY ZSANETT: *Bevezető tanok*. In: Fantoly Zsanett – Gácsi Anett Erzsébet: *Eljárás büntetőjog – Statikus rész*, Iurisperitus Bt., Szeged, 2013. 13-14. pp.

² GERGI-HORGOS LÍVIA: *A közvád kialakulásának jogtörténeti áttekintése a ius puniendi állami monopóliummá válása folyamatában*. Büntetőjogi Szemle 2014/2. 48. p.

³ NOVOKMET, ANTE: *The Right of a Victim to a Review of a Decision Not to Prosecute as Set Out in Article 11 of Directive 2012/29/EU and an Assessment of its Transposition in Germany, Italy, France and Croatia*. Utrecht Law Review 2016/1. 86. p

lük eltérni; a téves ügyészi döntések lehetősége fennáll.⁴ Ezek közül is a társadalmi igazságosság és a sértett számára leginkább sérelmes helyzetet azok az ügyek képezik, amelyekben a törvényi feltételek fennállása ellenére sem történik vádemelés és az eljárás megszüntetésére kerül sor. Éppen ezért a hazai szakirodalomban *Tremmel Flórián* is megfogalmazta a közvádmonopólium adekvát korrektívumainak megteremtésére vonatkozó igényt, amelyekre különös figyelmet kell fordítani a társadalom büntető igazságszolgáltatás feletti kontrolljának fokozása érdekében.⁵ Nemzetközi- és európai-jogi kötelezettségeik betartására figyelemmel mára az Európai Unió tagállamai szinte kivétel nélkül biztosítanak a sértettnek valamilyen formában lehetőséget a téves ügyészi döntések felülvizsgálatára, korrekciójára, illetve legalábbis ezek kezdeményezésére eltérő eljárások útján.⁶ A hatályos magyar büntető eljárásjog vonatkozó jogintézményei ismeretesen a panasz (2017. évi XC. törvény – a továbbiakban: Be. 369-370. §) és a pótmagánvádas eljárás (Be. CV. fejezet). Arra azonban a magyar Alkotmánybíróság is rámutatott, hogy az utóbbi pusztán egy a modern kontinentális államok büntetőeljárásai rendszereiben uralkodó ügyészi vádmonopólium korrektívumául szolgáló számos különféle erre hivatott jogintézmény közül, amelyek közös vonása, hogy „ellensúlyozzák a vádemelés megtagadásával, illetve a védelejtéssel járó, a vádhoz kötött bírósággal szemben érvényesülő ügyészi »túlhatalmat«.”⁷ Erre figyelemmel jelen tanulmány célja három, a magyartól merőben eltérő és a hazai szakirodalomban elvétve tárgyalt megoldás felvázolása.

II. A német modell: a vádemelés kikényszeríthetősége

A vádemelés korrektívumának egyik sajátos, esetenként a magyar szakirodalomban is hivatkozott⁸ modellje a német vádemelésre kötelezési eljárás, az ún. *Klageerzwingungsverfahren*.

⁴ Uo. 87. p.

⁵ TREMMEL FLÓRIÁN: *Adalékok a közvádmonopólium kérdéséhez*. In: Tóth Károly (szerk.): Emlékkönyv Dr. Cséka Ervin egyetemi tanár születésének 70. és oktatói munkásságának 25. évfordulójára, JATE, Szeged, 1992. 549. p.

⁶ A nemzetközi-soft law instrumentumok közül úttörőként kiemelendő az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2000. október 6-án, *Az ügyészség szerepe a büntető igazságszolgáltatás rendszerében* című Rec. 2000/19. számú ajánlása, amelynek 34. pontja rögzíti: „Az ügyben érdekeltnek elismert és azonosítható érintetteknek – különösen a sértettnek – lehetőséggel kell bírniuk jogorvoslatra az eljárást megtagadó vagy megszüntető ügyészi határozattal szemben; az ilyen jogorvoslat – adott esetben az ügyészi hierarchiában való felülvizsgálatot követően – történhet bírósági felülvizsgálat vagy az érdekelt magánvádlóként való felépítésének lehetővé tétele útján.” Rec (2000)19 – Hungarian version. Council of Europe, 2000. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804a5bb1>; A vonatkozó hatályos uniós jogi norma az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, amelynek 11. cikk (1) bekezdése az alábbi kötelezettséget rója a tagállamokra: „A tagállamok biztosítják, hogy az áldozatoknak – az áldozatoknak az adott büntető igazságszolgáltatási rendszerben betöltött szerepével összhangban – joguk legyen kérni az eljárás megszüntését eredményező határozat felülvizsgálatát. Az e felülvizsgálatra vonatkozó eljárási szabályokat a nemzeti jog határozza meg.” HL L 315., 2012.11.14., 57-73.

⁷ 42/2005. (XI. 14.) AB határozat.

⁸ HERKE CSONGOR – FENYVESI CSABA – TREMMEL FLÓRIÁN: *A büntető eljárásjog elmélete*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012. 308. p.; FARKAS ÁKOS–RÓTH ERIKA: *A büntetőeljárás*. Wolters Kluwer Hun-

A német büntetőeljárás törvénye (*Strafprozessordnung* – StPO) 172-177. §-aiban szabályozott vádemelésre kötelezési eljárás jogpolitikai indoka és célja annak biztosítása, hogy a sértett a legalitás elvének betartásának ellenőrzését az ügyészségtől független bíróságtól kérje. *Roxin* megjegyzi, hogy az ügyészség ugyan szervezetét és belső hivatali viszonyait tekintve a bíróságoktól független, és alapvetően az egyedi ügyekben hozott döntéseinél sincs kötve a bírói gyakorlathoz; ebben az esetben az ügyész kivételesen mégis kötelezhető – akár szakmai meggyőződésével és akaratával ellentétesen is – vádemelésre, azaz a vádemelés kikényszeríthető.⁹ Bár az StPO – a magyar büntetőeljárás törvényével szemben – *expressis verbis* nem tartalmazza az eljárási feladatok megosztásának elvét, az ügyészségre is irányadó bírósági szervezeti törvény, a *Gerichtsverfassungsgesetz* (GVG) 150. §-a kimondja az ügyészség bíróságtól való függetlenségét, így valóban némi törést szenved az említett alapelv.

Ettől eltekintve, *Roxin* szerint a vádemelésre kötelezési eljárás nem közvetlenül pusztán a legalitás objektív alapelvének érvényesülését szolgálja, hanem – ami jelen tanulmány szempontjából talán fontosabb – a sértett jogvédelmét is a bírósági eljárást megelőzően, az ügyészséggel szemben.¹⁰ Németország Alaptörvényének (*Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland* – GG) 19. cikk (4) bekezdése ugyanis a közhatalom gyakorlása során hozott hatósági döntésekkel szembeni jogorvoslati jogot mindenki, tehát sértett számára is biztosítja – a legalitás elvének és az ügyészi vádmonopólium keretrendszerében.¹¹

A vádemelésre kötelezési eljárás kiindulópontját mindig egy korábbi, negatív tartalmú ügyészségi határozat jelenti, amelyben az ügyészség a vádemelést megtagadja vagy a feljelentés elutasításával, vagy az eljárás megszüntetésével. Ezt az eljárást megszüntető határozatot az ügyészség az StPO 171. § értelmében köteles a jogosulttal (a feljelentővel vagy a sértettel) az elutasítás vagy megszüntetés okának egyidejű megjelölése mellett közölni. A törvény indokolási kötelezettséget nem ír elő az ügyészség számára, ha viszont az eljárás a sértett feljelentésére indult vagy részt vesz az eljárásban, őt tájékoztatni kell a jogorvoslati jogáról és figyelmeztetni kell az ennek előterjesztésére nyitva álló határidőre. Azaz, a feljelentést elutasító határozattal szemben csak az a feljelentő kezdeményezheti a vádemelésre kötelezési eljárást, aki a bűncselekménynek maga

gary Kft. Budapest, 2019. Digitális kiadás: https://mersz.hu/hivatkozas/YOV1780_6_p16#YOV1780_6_p16; *Ligeti Miklós* egyenesen a magyar büntető eljárásjog számára követendő példaként tekint az eljárásra és *de lege ferenda* annak bevezetését javasolja a jogalkotónak. *LIGETI MIKLÓS: Az ügyészség mint a büntetőpolitika szereplője*. In: Borbíró Andrea et. al. (szerk.) *A büntető hatalom korlátainak megtartása: a büntetés mint végső eszköz*. Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014. 336–338. pp.

⁹ ROXIN, CLAUS – SCHÜNEMANN, BERND: *Strafverfahrensrecht*. C.H. Beck. München, 2012. 328–329. pp.; Az ügyészség határozatainak bírói gyakorlathoz kötöttségéről I. LICHTENSTEIN ANDRÁS: *Die Verfassungsrechtliche Organisation der Staatsanwaltschaft und deren Auswirkungen auf das Strafverfahren in Deutschland*. Maseterarbeit zur Ausbildung LL.M., Potsdam – Szeged, 2018. 20–21. pp.

¹⁰ Uo.

¹¹ Megjegyzendő ugyanakkor, hogy ezzel összefüggésben a német bírósági gyakorlat és a jogtudomány is egységes abban a kérdésben, hogy a vádemelésre kötelezési eljárás fogalmilag kizárt például a bizonyos állam elleni bűncselekmények miatt, hiszen ezeknek magánszemély sértettje nincs. OLG Düsseldorf JZ 1987, 836. ROXIN – SCHÜNEMANN 2012, 329. p. A kérdés valamivel később, de alapvetően a magyar büntető eljárásjogban is felmerült az állam vagyoni sérelmét eredményező bűncselekmények kapcsán. Vö.: 3/2004. számú BJE határozat és 42/2005. (XI. 14.) AB határozat.

is sértettje.¹² A sértetti legitimáció tehát a vádemelésre kötelezési eljárás kezdeményezésének elsőszámú feltétele.

Másodlagos feltétel, hogy a vádemelésre kötelezési eljárásnak csak olyan, elsősorban közvadra üldözendő bűncselekmények miatt van helye, amelyekre a legalitás elve vonatkozik. Magánvádas bűncselekmények esetén az eljárásnak értelemszerűen nincs helye, hiszen ezek miatt a sértett maga emelhet vádat. Másfelől nincs helye továbbá az vádemelésre kötelezési eljárásnak akkor sem, ha a büntetőeljárást az ügyészség valamely, törvényben meghatározott, az opportunitás esetkörébe tartozó okból, diszkrecionális jogkörében eljárva szüntette meg. [StPO 172. § (3) bek.] Roxin szerint viszont a sértett jogainak védelme ez utóbbi esetekben is indokolná az eljárás megszüntetése elleni fellépés lehetőségét. Mivel Európa-szerte egyre több a legalitás elve alóli kivétel, nem meglepő, hogy Németországban is igény mutatkozik az ügyész diszkrecionális jogköre feletti kontroll lehetőségeinek *de lege ferenda* megteremtésére. A német büntető eljárásjog-tudomány több jeles képviselője, így például Weigend és Schünemann is azt tartaná a legjobb megoldásnak, ha az opportunitáson alapuló eljárás-megszüntetések esetén is lehetőség lenne a vádemelésre kötelezési eljárás megindítására, amely a téves ügyészi mérlegelés eredményeképp meghozott döntések kontrolljára és adott esetben korrekciójára szolgálna.¹³

A vádemelésre kötelezési eljárás kezdeményezését megelőzően, a feljelentést elutasító vagy az eljárást megszüntető ügyészségi határozat ellen, a jogorvoslati kiiktatásnak megfelelően a sértett panaszt terjeszthet elő ügyészség vezetőjénél. [StPO 172. § (1) bek.] Amennyiben a panasz eredményeképp az ügyészség a nyomozást folytatja és vádat emel, a vádemelés kikényszerítésére értelemszerűen nincs szükség.¹⁴ A vádemelésre kötelezés a bíróságnál abban az esetben indítványozható, ha az ügyészség a panaszt elutasítja. (StPO 172. § (2) bek.) A panasz előzetes előterjesztése tehát a vádemelésre kötelezési eljárás megindításának harmadlagos feltétele.

Az indítványozott eljárás lefolytatására a tartományi felsőbíróság (*Oberlandesgericht*) rendelkezik hatáskörrel. Mivel ez, a magyar bírósági szervezeti rendszerben hozzávetőlegesen az ítélőtáblához hasonlítható a bíróság a rendes eljárásban elsőfokú bíróságként nem jár el, elkerülhető a prejudikáció veszélye és a vádemelés elrendelése esetére is biztosított a majdan elsőfokon eljáró bíróság elfogulatlansága.¹⁵

Az indítványnak tartalmaznia kell az eljárás alapjának és a rendelkezésre álló bizonyítási eszközöknek a megjelölését, beleértve a terhelt személyazonosságának, valamint a gyanú megállapításához szükséges adatokat. Ezen kívül a törvény az indítvány ügyvédi ellenjegyzését is megköveteli, elkerülendő a büntető igazságszolgáltatási rendszer számára feleslegesen terhes, nyilvánvalóan alaptalan indítványok előterjesztését. [StPO 173. § (3) bek.] Az indítványnak ezen túlmenően a bírói gyakorlat szerint kellően részletesnek kell lennie ahhoz, hogy a bíróság akár a nyomozati iratok tanulmányozása nélkül

¹² ROXIN – SCHÜNEMANN 2012, 329. p.

¹³ WEIGEND, Thomas: *Viktimologische und kriminalpolitische Überlegungen zur Stellung des Verletzten im Strafverfahren*. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft 1984/3. 787. p.; SCHÜNEMANN BERND: *Der Ausbau der Opferstellung im Strafprozess – Fluch oder Segen?* In: Schünemann, Bernd: *Strafprozessrecht und Strafprozessreform*. De Gruyter. Berlin – Boston, 2020. 415–416. pp.

¹⁴ Ha viszont a panasz nyomán folytatott eljárást az ügyészség később újfent megszünteti (azaz ismételt eljárás-megszüntetésről van szó), ismételt panasz előterjesztésére nincs szükség. ROXIN – SCHÜNEMANN 2012, 331. p.

¹⁵ Uo.

dönthessen annak megalapozottságáról.¹⁶ A bíróság ugyanakkor a tényállás megismerése érdekében természetesen jogosult az ügy iratait az ügyészségtől bekérni (StPO 173. § (1) bek.), sőt döntésének előkészítése érdekében akár maga is rendelhet el nyomozást, amelyet kiküldött bíró vagy megkeresett bíróság útján is foganatosíthat. [StPO 173. § (3) bek.] Egyebekben nyilatkozattételre is felhívhatja a terheltet [StPO 173. § (2) bek.]; illetve döntése meghozatala előtt köteles őt meghallgatni, ha az indítvány megalapozott és a rendelkezésre álló adatok alapján a vádemelés elrendelése valószínűsíthető. (StPO 175. §)

A tartományi felsőbíróság a vádemelésre kötelezési indítvány tárgyában végzéssel határoz. Amennyiben a büntetőeljárás lefolytatására elegendő alapos ok nem állapítható meg, az indítványt elutasítja [StPO 174. § (1) bek.] és az eljárás költsége az indítványozót terheli [StPO 177. § (1) bek.]. Ez a határozat részben *res iudicata* eredményez és korlátozott anyagi jogerővel rendelkezik.¹⁷ meghozatalát követően adott ügyben az ügyészség is kizárólag új, addig fel nem merült tények vagy bizonyítékok alapján emelhet vádat. [StPO 174. § (2)]

Ellenkező esetben – ha az indítvány alapos – a bíróság elrendeli a vádemelést, amelynek végrehajtása az ügyészség kötelessége. (StPO 175. §) Ennek a vádirat benyújtásával tesz eleget. Így bár a vádelv alakilag érvényesül az eljárásban, a vádmonopólium az ügyészségnek a bíróság határozatához való kötöttsége folytán jelentős csorbát szenved.

A vádemelést elrendelő határozat ellen a törvény a terheltnek – mint ahogyan a rendes eljárás szerinti vádemelés ellen sem -, nem biztosít jogorvoslati jogot [StPO 304. § (4) bek.], így az vele szemben tehát relatív alaki jogerővel bír.

A bíróság végzése ugyanakkor a vádemelésen túl az ügyészség számára egyéb kötelezettséget nem keletkeztet, az az ügy további előbbre vitelét tekintve független. Így az ügyész akár a vádlott felmentését is indítványozhatja, vagy a büntetőügy érdemében eljáró elsőfokú bíróság eljárást megszüntető határozatát is tudomásul veheti. Ezt ellensúlyozandó, a vádemelésre kötelezést indítványozó sértett a törvényben meghatározott esetekben érdekeinek képviselőjére az ügyész mellett, vele párhuzamosan ún. mellék-magánvádlóként (*Nebenkläger*, StPO 395. §) léphet fel az eljárásban.¹⁸

Végezetül megjegyzendő, hogy a vádemelésre kötelezés a gyakorlatban elvétve fordul elő: az összes megszüntetéssel befejezett büntetőeljárás pusztán kevesebb, mint egy százalékát követi vádemelésre kötelezési eljárás, és mindössze ezek szintén kevesebb, mint egy százaléka eredményes. A téma így elsősorban eljárásjog-dogmatikai szempontból bír jelentőséggel. A nagyszámú eredménytelenség egyik lehetséges oka az indítvánnyal szemben támasztott, annak részletességére vonatkozó és a bírói gyakorlat által kimunkált magas követelményrendszer. Mindazonáltal az is elképzelhető, hogy a vádemelésre kötelezési eljárás pusztán léte és elméleti lehetősége önmagában elegendő ahhoz, hogy az ügyészséget a lehető leggondosabb nyomozásra sarkallja.¹⁹

¹⁶ Uo.

¹⁷ ROXIN – SCHÜNEMANN 2012, 333. p

¹⁸ ROXIN – SCHÜNEMANN 2012, 332–333. pp.

¹⁹ MEYER-KRAPP, EDDA: *Das Klageerzwingungsverfahren*. Dissertation. Göttingen, 2008. 103–104. pp.

III. Az olasz megoldás: az eljárás vádemelés előtti megszüntetésének bírói jóváhagyáshoz kötése

Az ügyészi vádmonopólium korrektívumának eszközeként az olasz büntetőeljárásban a fentebb ismertetett német példára alkották meg a kifogás eljárás megszüntetése ellen (*opposizione all'archiviazione*) jogintézményét,²⁰ azonban mint látni fogjuk, a megvalósítást illetően jelentős eltérések mutatkoznak,²¹ amelyek indokolttá teszik az olasz megoldás önálló tárgyalását.

Olaszországban a büntetőeljárás a legalitás elvén nyugszik.²² Az Olasz Köztársaság Alkotmányának (*Costituzione della Repubblica Italiana*) 112. cikke²³ és az olasz büntetőeljárás törvény (*codice di procedura penale – CPP*) 50. cikke²⁴ egyaránt az ügyészség kifejezett kötelezettségeként rögzítik a büntetőeljárás folytatását és a vádemelést, amennyiben ennek törvényi feltételei fennállnak. A legalitás elvének szigorú érvényesülését szolgálja az eljárás megszüntetésének sajátos szabályozása is. Az ügyész nem dönthet egyszemélyben – és ha úgy tetszik: önkényesen – az eljárás megszüntetéséről, hanem ezt az nyomozási bírónak (*giudice per le indagini preliminari*) előterjesztett, a bűncselekmény elkövetésére vonatkozó információ²⁵ (*notitia criminis*) alaptalansága miatt az eljárás megszüntetésére irányuló indítványával (*richiesta di archiviazione per infondatezza della notizia di reato*) kezdeményezheti. (CPP 408. cikk). Az eljárást így végső soron ügyészi indítványra, de a nyomozási bíró szünteti meg, ha az iratok tanulmányozása alapján az indítványt megalapozottnak találja. (CPP 409. cikk 1.) Ennek a megoldásnak a különlegessége, hogy a vádmonopólium a negatív ügyészi döntések esetén hivatalból *quasi* bírósági felülvizsgálat tárgyát képezi, ahhoz nem szükséges az eljárás folytatásában érdekeltnek (így pl. a feljelentő vagy a sértett) indítványa. Ezt, az 1988-as olasz büntetőeljárás reformmal bevezetett megoldást²⁶ kezdetben számos kritika érte, elsősorban amiatt, hogy nehézkessé teszi a vádemelésre alkalmatlan ügyekben az eljárás megszüntetését.²⁷ Bár az eljárás formáján nem változtatott, a jogalkotó 2015-ben az eljárás megszüntetésének lehetséges okait a *notitia criminis* alaptalanságán túl kiegészítette.

²⁰ RUGGIERI, FRANCESCA – MARCOLINI, STEFANO: *Italy*. In: Ligeti Katalin (ed.): *Toward a Prosecutor for the European Union. Volume 1. A comparative analysis*. Hart Publishing Ltd., Oxford, 2012. 393. p.

²¹ NOVOKMET 2016, 95. p.

²² RUGGIERI – MARCOLINI 2012, 392. p.

²³ Az ügyész kötelessége a bűnüldözés.

²⁴ 1. Az ügyész folytatja a büntetőeljárást, ha az eljárás nem szüntethető meg. 2. A büntetőeljárást az ügyészség hivatalból folytatja, kivéve, ha az eljárás folytatásához feljelentés, kivánat, indítvány vagy felhatalmazás szükséges. 3. A büntetőeljárás kizárólag törvény kifejezett rendelkezése alapján függeszthető fel vagy szakítható félbe.

²⁵ Olaszországban a büntetőeljárás minden esetben a bűncselekményre vonatkozó információra, az ún. *notitia criminis*-re indul meg, amely a bűncselekmény elkövetésének gyanújára vonatkozó tények és esetlegesen a bizonyítási eszközök megjelölését tartalmazza. Ez irányadó akkor is, ha a bűncselekmény elkövetését a hatóság maga észleli és az eljárást hivatalból indítja meg. A *notitia criminis*-nek a bejelentője személyétől és tartalmától függetlenül számos fajtája ismert, így többek között megkülönböztethetjük a *denuncia*-t, a *refertot*-t, *eposto*-t és a *rapporto*-t. Részletesebben l. RUGGIERI – MARCOLINI 2012, 391. p.

²⁶ AMODIO, ENNIO – SELVAGGI, EUGENIO: *Accusatorial System in a Civil Law Country: The 1988 Italian Code of Criminal Procedure*. Temple Law Review 1989/4., 1218–1219. pp.

²⁷ PIZZI, WILLIAM T. – MARAFIOTI, LUCA: *The New Italian Code of Criminal Procedure: The Difficulties of Building an Adversarial Trial System on a Civil Law Foundation*. Yale Journal of International Law 1992/1. 11–12. pp.

szítette az olyan bűncselekményekre, amelyeknek a büntetőjogi felelősségrevonás szempontjából nincs jelentősége.²⁸

Ami az eljárás menetét illeti, eljárás megszüntetésének indítványozására az ügyész hivatalból köteles, ha a feljelentést alaptalannak találja (CPP 408. cikk 1.), vagy ha az elkövető kiléte a feljelentés érkezésétől számított hat hónapon belül még mindig ismeretlen (CPP 415. cikk 1.) – azaz, ha az eljárás folytatásának törvényi feltételei hiányoznak. Az indítványt a nyomozati iratokkal együtt a nyomozási bírónak kell benyújtani (CPP 408. cikk 1.), és arról – előzetes és kifejezett kérelmére – értesíteni kell a sértettet is. Az eljárás megszüntetésének kezdeményezéséről a sértettet hivatalból csupán a személy elleni erőszakos bűncselekmények miatti eljárásban kell értesíteni. Az értesítésben tájékoztatni kell arról, hogy az ügy iratait megismerheti és tanulmányozhatja; figyelmeztetni kell a továbbá az eljárás megszüntetésével szemben igénybe vehető *quasi* jogorvoslati jogára, vagyis arra, hogy indokolt kifogást terjeszthet elő az eljárás megszüntetése ellen (*opposizione alla richiesta di archiviazione*), amelyben az eljárás folytatását kérheti. (CCP 408. cikk 2-3.) A kifogásra vonatkozó részletes szabályokat a CCP 410. cikke tartalmazza, amely szerint azt az ügyésznek kell benyújtani, aki ezt követően köteles a nyomozási bírónak felterjeszteni.

A kifogás formális bejelentése önmagában nem vezethet eredményre, a törvény kifejezetten megköveteli, hogy annak megalapozottnak és részletesen indokoltnak kell lennie. A sértettnek tehát pontosan meg kell jelölnie a további felderítendő tényeket és beszerzendő bizonyítási eszközöket.²⁹ Ennek hiányában a nyomozási bíró a kifogást elutasítja. (CCP 410. cikk 1-2.) Habár a kifogás bejelentése nem feltétele a bíróság eljárásának – tekintettel arra, hogy az hivatalból történik -, meghatározó lehet annak kimenetelére nézve, ugyanis kijelölheti a nyomozási bíró eljárásának irányát. A kifogás előterjesztése viszont elengedhetetlen ahhoz, hogy az eljárás az ügyész és a sértett között *kontradiktóriussá* váljék, hiszen utóbbit csak ebben az esetben hallgatja meg a bíróság. Ennek hiányában a bíróság jellemzően elrendeli az eljárás megszüntetését, egyfelől azért, mert valószínűtlen, hogy az ügyész a törvényi feltételek fennállása ellenére indítványozná azt, illetve, ha mégis erről lenne szó, aligha hozná ezt az egyébként az iratok alapján döntő bíróság tudomására. A sértett által előterjesztett kifogás hiányában a nyomozási bíró tehát nincs abban az objektív eljárási helyzetben, hogy kétségbe vonja az ügyész ügyre vonatkozó álláspontját és az eljárás folytatását rendelje el.³⁰

Összességében tehát az állapítható meg, hogy bár az eljárás megszüntetésére irányuló bírósági eljárás megindítására hivatalból kerül sor és az ügyészi döntés bírói felülvizsgálatához formailag nincs szükség a sértett által előterjesztett kifogásra, a gyakorlatban az mégis döntő befolyással bír az eljárás kimenetelére.³¹

Abban az esetben, ha kifogást nem terjesztettek elő, vagy azt a bíróság a törvényben meghatározott tartalmi követelmények hiánya miatt elutasította és a nyomozási bíró az eljárás megszüntetésére irányuló indítványnak helyt ad, az eljárást indokolt végzéssel megszünteti és az ügy iratait az ügyésznek visszaküldi. (CCP 409. cikk 1.) Amen--

²⁸ LUPÁRIA, LUCA – GIALUZ, MITJA: *Italian Criminal Procedure: Thirty Years After The Great Reform*. Roma Tre Law Review 2019/1. 63. p.

²⁹ RUGGIERI – MARCOLINI 2012, 393. p.

³⁰ NOVOKMET 2016, 96. p.

³¹ Uo.

nyiban azonban kétsége merül fel az ügyészi indítvány megalapozottságát illetően, az arról való döntés érdekében ülést tart. (CCP 409. cikk 2.) Elméletben ezért van jelentősége annak, hogy a nyomozási bíró az eljárását hivatalból folytatja: az ülést kitűzheti attól függetlenül, hogy a sértett élt-e kifogással az eljárás megszüntetése ellen vagy sem. Ha igen, elsőként a kifogás érdemi elbírálásra való alkalmasságáról kell döntenie. Ha a kifogás nem felel meg a törvényi feltételeknek és megalapozatlan, a bíróság azt elutasítja, az eljárást indokolt végzéssel megszünteti és az ügy iratait az ügyészségnek visszaküldi. (CCP 410. cikk 2.) Ellenkező esetben megállapítja, hogy a sértett olyan lényeges új körülményre hivatkozott a kifogásában, amely megkérdőjelezi az ügyészség eljárás megszüntetésére irányuló szándékának létjogosultságát és ülést tart, amelyen az ügyészi indítvány ténybeli és jogi megalapozottságát egyaránt vizsgálja. Ennek függvényében az eljárás megszüntetésre irányuló indítványt elutasíthatja. (CCP 410. cikk 3.)

Az olasz és a német megoldást összevetve azt állapíthatjuk meg, hogy míg *Klageerzwingungsverfahren* hatékonyságával kapcsolatban az ilyen eljárások csekély száma és még csekélyebb eredményessége okán fogalmazhatók meg aggályok, addig Olaszországban a helyzet fordított. Bár az eljárás vádemelés előtti megszüntetésének bírói jóváhagyása minden esetben kötelező – így értelemszerűen viszonylag nagy számban fordul elő; a jogintézmény nem csak a vádemelésre alkalmatlan ügyek szelektálását nehezítheti meg az ügyészség számára, hanem a nyomozási bíróra is jelentős ügyterhet ró. A szakirodalom ennek kapcsán megjegyzi, hogy az eljárás megszüntetésének bírói kontrollja a gyakorlatban inkább formalitás és az erre irányuló eljárások jellemzően rutinszerűen, az ügyész akaratának megfelelően az eljárás megszüntetésének jóváhagyásával végződnek.³² Így a jogintézmény – különösen hatékony sértetti fellépés nélkül – aligha lehet alkalmas a garanciális szerepének betöltésére. A teljesség kedvéért megjegyzendő az is, hogy egyes szerzők a kérdést kontextusba helyezve nem a jogintézmény szabályozásában, hanem a legalitás elvéhez történő ragaszkodásban látják a probléma valódi okát. Kétségtelen, hogy a legalitás elve a gyakorlatban soha nem érvényesülhet teljes mértékben. Kritikusai szerint ezen a hatályos olasz büntető eljárásjogban praktikusán csak az elévülés (*prescrizione del reato*) eljárásjogi vetülete, az állami büntetőigény érvényesíthetőségének időmúlás következtében való elenyészése segít.³³

IV. Franciaország: büntetőeljárás kezdeményezésének lehetősége magánfélként

Olaszországgal ellentétben a francia büntetőeljárásban a legalitás elve helyett a vádemelés oportunitási alapon működik. Az ügyész egyedi ügyekben széles diszkrecionális jogkörrel rendelkezik a büntetőeljárás menete felett, amelyet az ügyészség igazságügyi minisztériumnak való alárendeltsége is csak részben korlátoz.³⁴ Ugyanilyen fontos viszont a sértett joghelyzete és széleskörű rendelkezési joga a büntetőeljárásban, amely a

³² FABRI, MARCO: *Criminal Procedure and Public Prosecution Reform in Italy: A Flash Back*. International Journal for Court Administration 2008/1. 11. p.

³³ RUGGIERI – MARCOLINI 2012, 393. p.

³⁴ HODGSON, JACQUELINE – SOUBISE, LAURÈNE: *Prosecution in France*. Oxford Handbooks Online. Oxford University Press, New York, 2016. 14. p. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2980309

büntetőigény érvényesítésére, azaz az elkövető büntetőjogi felelősségre vonására, illetve vonhatóságára is kiterjed. Így helytelen volna azt állítani, hogy jelen esetben a – francia büntető eljárásjogban nem létező – ügyészi vádmonopólium korrektívumáról lenne szó, azonban a választott téma indokolja a sértett ügyészi passzivitás esetén rendelkezésre álló lehetőségeinek bemutatását a francia modellben is.

A francia büntetőeljárás törvénye (*code de procédure pénale – CPP*). 1. cikke kimondja, hogy közvádra a büntetőjogi felelősségrevonást a bírák, ügyészek vagy az erre feljogosított hatósági személyek kezdeményezik és gyakorolják. Rögzíti ugyanakkor azt is, hogy a törvényben meghatározott esetekben a közvádas büntetőeljárás a sértett önállóan is kezdeményezheti. A „polgári jogi igény” (*l'action civile*) fogalmát a CPP 2. cikke határozza meg: kártérítésre irányuló követelést érvényesíthet bárki, aki a bűncselekmény közvetlen következtében sérelmet szenvedett. Aki polgári jogi igényt érvényesít, a magyar büntetőeljáráshoz hasonlóan „magánfélként” (*partie civile*) vesz részt az eljárásban. A kártérítésre irányuló követelés büntetőeljárás keretében történő érvényesítése a sértett alanyi joga, így független attól, hogy ügyész részt vesz-e (kezdeményezte-e vagy folytatta-e) az eljárásban.³⁵ A sértett önálló eljárásjogi alanyiségének ilyen mértékű elismerése tehát azt jelenti, hogy polgári jogi igénye előterjesztésével akkor is büntetőeljárás kezdeményez, ha az ügyész ezt nem tette meg, így egyfajta fordított adhéziós eljárás jön létre.³⁶ Ez a téves ügyészi döntésekre, azaz arra az esetre is irányadó, ha az ügyészség a vádemelést annak ellenére mulasztotta el, hogy a közvádas eljárás törvényi feltételei fennálltak. A polgári jogi igényre vonatkozó e szabályok alapján az elmélet és a gyakorlat is egységes abban a kérdésben, hogy a bírósági előtti büntetőeljárásnak a sértetti igény önmagában is alapját képezi, és ezáltal feljogosítja a bíróságot az eljárás folytatására. A sértett ezen joghelyzete tehát áttételesen olyan ügyekben is feljogosítja őt az eljárás kezdeményezésére, illetve folytatására, amelyben az ügyészség ezt megtagadta, illetve az eljárást megszüntette. A sértett magánfélle kétféleképp válhat: felhívásra, idézés útján vagy a nyomozási bírónak címzett feljelentéssel és polgári jogi igény egyidejű előterjesztésével (*plainte avec constitution de partie civile*).³⁷

Amennyiben az ügyész nem emel vádat, döntését, annak ténybeli és jogi indokait köteles a feljelentővel, illetve a sértettel közölni. (CPP 40-2. cikk) Az értesítés kézhezvételét követően az arra jogosultak kérhetik a döntés felülvizsgálatát. Ennek a jogorvoslatnak két típusát különböztethetjük meg: az egyik az ügyészségi szervezeten belüli, a legfőbb ügyészhez intézett panasz (*recours auprès du procureur général*), a másik pedig a fentebb részletezett polgári jogi igény előterjesztése.³⁸ Előbbi esetben, ha a legfőbb ügyész az ügyészi döntéssel szemben előterjesztett panaszt alaposnak találja, arra adott válaszában írásban utasíthatja az eljáró ügyészt az eljárás (le)folytatására és a szükséges nyomozati cselekmények elvégzésére. (CPP 40-4. és 36. cikkek) Amennyiben a panasz alaptalan, ennek megállapítása mellett azt elutasítja és előterjesztőjét erről értesíti. (CPP 40-4. cikk) Ha

³⁵ CHIAVARIO, MARIO: *Private Parties: The Rights of the Defendant and the Victim*. In: Delmas-Marty, Mireille – Spencer, J. R. (ed.): *European Criminal Procedures*. Cambridge University Press, Cambridge, 2002. 543. p.

³⁶ GÖHLER, JOHANNA: *Victim Rights in Civil Law Jurisdictions*. In: Brown, Darryl K. – Turner, Jenia I. – Weisser, Bettina (szerk.): *The Oxford Handbook of Criminal Process*. Oxford University Press, New York, 2019. 277–278. pp.

³⁷ NOVOKMET 2016, 99. p.

³⁸ NOVOKMET 2016, 100. p.

a panaszt előterjesztő feljelentő egyben nem sértette is a bűncselekménynek, a számára rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségek ezzel kimerültek.³⁹

A polgári jogi igény előterjesztésének joga ugyanis kizárólag a sértettet illeti meg, aki ezzel egyben az elkövető büntetőjogi felelősségre vonását is kezdeményezi, büntetőeljárást indítva a bíróság előtt. Ilyenkor a bűncselekmény tárgyi súlyától függően a sértett vagy (magán)vádlóként léphet fel (enyhébb bűncselekmények esetén), vagy súlyosabb bűncselekmény miatt a nyomozási bírónak címzett feljelentésében polgári jogi igényt terjeszthet elő.

Az első esetben a sértett számára kedvező, hogy ő maga is eljárhat vádlóként, ha az ügy egyszerű megítélése és a bizonyítási eszközök rendelkezésre állása okán alappal feltételezhető a vádlott büntetőjogi felelősségének bíróság általi megállapítása. Ez a megoldás gyors és hatékony büntetőeljárást eredményez, a sértett közvetlenül, a maga nevében jár el és az ügy észszerű időn belül befejezhető. Mindazonáltal a büntető igazságszolgáltatás számára terhes, alaptalan és rosszhiszemű sértetti eljárás megakadályozása érdekében a törvény megköveteli, hogy a bíróság a sértett számára vagyoni és jövedelmi viszonyaihoz mérten megállapított biztosíték (*cautionnement*) letétbe helyezését írja elő. Ez biztosítékul szolgál egy esetleges eljárás bírságra, amelyet a bíróság a rosszhiszemű és alaptalan eljárás vagy az eljárás elhúzása miatt szabhat ki a sértettel szemben (CCP 392-1. cikk) A vagyoni felelősség mellett a vádlóként eljáró sértett adott esetben büntetőjogi felelősségrevonás kockázatát is viseli, ha a vádlott – jogerős felmentését követően – hamis vád miatt feljelentést tesz ellene.⁴⁰

A második esetben a sértett a nyomozási bírónak (*juge d'instruction*) címzett feljelentésében polgári jogi igényt terjeszthet elő. (CCP 85. cikk) Ezt minden esetben megelőzi a sértett feljelentése nyomán indult, de az ügyész által vádemelés nélkül megszüntetett eljárás. Mielőtt a nyomozási bíró az eljárás folytatását rendelné el, a sértett indítványát észrevétel tételére meg kell küldenie az ügyésznek. Ha az ügyész az indítványt megalapozatlannak tartja, indítványozza, hogy a nyomozási bíró idézze és hallgassa meg a sértettet annak érdekében, hogy meggyőződjön az eljárás alapos okainak fennállásáról. A sértetti panasz elutasítását az ügyész azonban kizárólag akkor kérheti a bíróságtól, ha meggyőződése szerint a vádemelés feltételei nem állnak fenn, illetve – külön nevesített okként – ha a feljelentésben szereplő cselekmény nem bűncselekmény. (CCP 86. cikk) A nyomozási bíró ezt követően, az ügyész és a sértett érveinek ismeretében határoz az eljárás folytatásának tárgyában, azaz voltaképpen arról, hogy a sértett indítványa megalapozott-e és alkalmas-e a büntetőeljárás folytatására. Az indítványt elutasítja (*ordonnance de refus d'informer*), ha a büntetőjogi felelősségrevonás törvényi feltételei nem állnak fenn. (CCP 86. cikk) Ebben az esetben, ha a magánfél rosszhiszeműen, visszaélés-szerűen, illetve az eljárás elhúzására alkalmas módon járt el, a bíróság ügyészi indítványra a magánfelet legfeljebb 15 000 Euro összegű eljárás bírsággal sújthatja. (CCP 177-2. cikk) Ha az indítvány alapos, a nyomozási bíró elrendeli a feljelentés nyilvántartásba vételét – ezzel a nyomozás megindítását és a magánfél vagyoni és jövedelmi viszonyainak figyelembevételével rendelkezik az esetleges eljárás bírság biztosítékául letétbe helyezendő összegről. (CCP 88-1. cikk) A nyomozás megindítását követően a nyomozási

³⁹ Uo.

⁴⁰ Uo.

bíró a tényállás felderítéséhez szükséges mértékben intézkedik – ún. megkeresések (*commission rogatoire*) útján, akár a rendőrség irányításával⁴¹ – a bizonyítási eszközök felkutatása és biztosítása iránt, annak előkészítése érdekében, hogy az eljárás további folytatásáról vagy az eljárás megszüntetéséről (*ordonnance de non-lieu*) határozzon.⁴²

A francia megoldásról összességében az állapítható meg, hogy nem csak a sértett magánfélként való fellépése, hanem a nyomozási bíró hatásköre is különlegessé teszi. A nyomozási bíró jogintézményét emiatt, az eljárásban betöltött kettős – nyomozói és bírói – szerepe miatt számos kritika éri, és joghelyzete Franciaországban jelenleg is jogalkotási reformok tárgyát képezi.⁴³

V. Záró gondolatok

A magyar büntetőeljárásban az ügyészi vádmonopólium korrektívumául a pótmagánvadás szolgál.⁴⁴ Jelen tanulmány megírásának ugyanakkor nem volt célja a magyar pótmagánvadás eljárás – az olvasó számára bizonyára ismert – történeti fejlődésének és hatályos szabályozásának tárgyalása. Ezt már csak a terjedelmi korlátok sem tették volna lehetővé: a témát *Fázsi László* monográfiájában rendkívüli alaposággal dolgozta fel.⁴⁵

A bemutatott, atipikus külföldi megoldások ugyanakkor tanulságot szolgáltathatnak a hazai büntető eljárásjog számára is: az eljárás megszüntetése elleni jogorvoslat olyan ambivalenciát hordoz magában, amelyre a mai büntető igazságszolgáltatási rendszerek egyike sem képes adekvát választ adni. Ennél sokkal könnyebb helyzetben van a jogalkotó és a jogalkalmazó egyaránt, ha a pozitív tartalmú ügyészszégi döntés – adott esetben éppen a vádemelés – volt téves vagy alaptalan. Ezekben esetekben fel sem merül bírósági eljárás létjogosultságának megkérdőjelezése: természetes, hogy ilyenkor a bíróság az adott nemzeti eljárásjog szabályainak függvényében az eljárást megszünteti vagy a vádlottat felmenti. A bíróság eljárásának lehetőségét ezért fordított esetben, negatív tartalmú ügyészszégi döntések miatt sem tartom kizártnak. Ez nem is teljesen példa nélküli a hatályos magyar büntető eljárásjogban: a Be. egy esetben – a megrovás alkalmazásával történő eljárás megszüntetése miatt – lehetőséget biztosít a terhelt és a védő számára

⁴¹ LIGETI KATALIN: *The Place of the Prosecutor in Common Law and Civil Law Jurisdictions*. In: Brown, Darryl K. – Turner, Jenia I. – Weisser, Bettina (ed.): *The Oxford Handbook of Criminal Process*. Oxford University Press, New York, 2019. 147. p.

⁴² TRICOT, JULIETTE: *France*. n: LIGETI KATALIN (ed.): *Toward a Prosecutor for the European Union*. Volume 1. A comparative analysis. Hart Publishing Ltd., Oxford, 2012. 250-251. p.

⁴³ LIGETI KATALIN: *The Place of the Prosecutor in Common Law and Civil Law Jurisdictions*. In: Brown, Darryl K. – Turner, Jenia I. – Weisser, Bettina (ed.): *The Oxford Handbook of Criminal Process*. Oxford University Press, New York, 2019. 147. p.

⁴⁴ A pótmagánvadás kapcsán a hazai tankönyvirodalomban a jelen tanulmányban is használt vádmonopólium korrektívuma kifejezés terjedt el. KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárás jog*. Budapest, Osiris Kiadó, 2008. 187. p., FANTOLY ZSANETT: *A büntetőeljárás alanyai*. In: Fantoly Zsanett – Gácsi Anett Erzsébet: *Eljárás büntetőjog – Statikus rész*, Iurisperitus Bt., Szeged, 2013. 142. pp., HERKE – FENYVESI – TREMMEL 2012. 307-308. pp. Figyelemre méltó ugyanakkor Belovics álláspontja is, aki részben éppen a pótmagánvadás eljárás létezésével indokolja, hogy a magyar jogrendszerben az ügyészszégnek mint közvádlónak nincsen vádemelési monopóliuma. BELOVICS ERVIN: *A vádemelés*. 320. p. és BELOVICS ERVIN: *A külön eljárások*. 639. p. In: Belovics Ervin – Tóth Mihály: *Büntető eljárásjog*. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2020.

⁴⁵ FÁZSI LÁSZLÓ: *A pótmagánvadás eljárás*. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2020.

az eljárás – a későbbiek során akár vádemelést és így bírósági eljárást is eredményező – folytatásának panasz útján történő kikényszerítésére. [Be. 398. § (3) bek.]

Kétségtelen, hogy a Be. panaszra és a pótmagánvádas eljárásra vonatkozó rendelkezései megfelelnek a kapcsolódó nemzetközi *soft-law* instrumentumokban és a 2012/29/EU irányelv 11. cikkében meghatározott minimumkövetelményeknek.⁴⁶

A sértett érdekeinek védelme a neki az eljárás résztvevőjeként biztosított jogorvoslati lehetőségek bővítésével mindazonáltal fokozható: *de lege ferenda* további garanciát jelentene számára az eljárást – adott esetben tévesen – megszüntető határozat elleni panasz elutasítása ellen a felülbírálati indítvány előterjesztésének lehetősége, amelynek megalapozottsága esetén a bíróság az eljárást megszüntető határozatot egy alkalommal hatályon kívül helyezhetné és az ügyiratokat az ügyésznek visszaküldhetné. Ezzel egyidejűleg hatályon kívül helyezhető lenne a Be. azon sajátos rendelkezése is, amely lehetővé teszi az ügyész számára a vád képviselőnek átvételét a pótmagánvádlótól. (Be. 789. §)

Úgy vélem, mint ahogyan ezt a bemutatott külföldi példák is igazolják, kellő jogalkotói gondossággal ezek a változások az eljárási feladatok megoszlásának tiszteletben tartása mellett is megvalósíthatók.

ANDRÁS LICHTENSTEIN

THE MEANS OF CORRECTING PROSECUTORIAL MONOPOLY IN CERTAIN EUROPEAN STATES

(Summary)

Most European criminal procedures (e.g. that in Germany, Italy or Hungary) are still governed by procedural legality and *ex officio* procedure, thus a mandatory prosecution is in place. On the contrary, in some states (such as in France) the public prosecutor has a much wider discretion as in regards of prosecution, meaning that the procedure may be discontinued for opportunistic reasons.

In both cases, rules of procedure are created to ensure the rule of procedural principles and to set out the necessary exceptions. Still, faulty prosecutorial decisions may happen. Among those, the most damaging for social justice and the victims themselves are the cases, in which contrary to all legal criteria being fulfilled, the decision not to prosecute is made.

Therefore, there is an inevitable need for effective means of correcting prosecutorial monopoly and decisions. To have such methods available in the national rules of procedure is also a legal obligation of all EU Member States. The victim's right to a review of a decision not to prosecute is set out in Article 11 of Directive 2012/29/EU. Still, the implementation and the instruments available vary greatly in the national criminal procedures of the member states. Hence, the purpose of this paper is to describe and analyse different forms of such corrective means to prosecutorial monopoly in Germany

⁴⁶ RÓTH ERIKA: *Az ügyész diszkrécionális jogköre*. Miskolci Egyetemi Kiadó. Miskolc, 2015. 89–90. pp.; 124–125. pp.

(*Klageerzwingungsverfahren*), Italy (*opposizione all'archiviazione*) and France (*l'action civile*).

Finally, as the result of the comparative outlook, conclusions are drawn and a *de lege ferenda* proposal is presented for the development of the Hungarian criminal procedure law regarding “substitute public prosecution” or “supplementary private prosecution” (*pótmagánvád*).